כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסודשיח

בס"ד ■ יום שלישי ■ חג הסוכות ■ י"ג תשרי ה'תשע"א ■ 21.09.2010 ■ גליון מס' 88

המקובל כ"ק רבי עקיבא רבינוביץ', האדמו"ר מפוריסוב שליט"א

כי יצפנני בסוכה

ה'תפארת שלמה' מבאר (לשבת חוה"מ סוכות, בחינת יעקב) על מה שאומרים בתפילה 'ושבת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו' שמרמז על השם נח"ל המתעורר ברצון ביום השבת, וכאשר בני ישראל חלילה הם בצרה, השי"ת מגביהם עד השם הזה לרחמים עליהם, כמ"ש "ויקחם ויעבירם את הנחל", וזהו 'נחלת יעקב', 'נחלה בלי מצרים', כי על השם הזה אין מצרים ואין שליטה לסט"א, ובחי' יעקב היא העולה עד הדעת באופן כללי בחסידות הספירות דעת, תפארת ויסוד מבטאות שלימות וגובה, של קשר חזק לאלוקות ששם דברים מורגשים, מתאחדים וכדו' –ש.ש.

כמ"ש "ויותר יעקב לבדו" במקום הגבוה ההוא. וזהו "וישכון ישראל בטח ובדד ושאנן", וז"ש "אתם ראיתם אשר עשיתי למצרים ואשא אתכם על כנפי נשרים", ר"ל הלא ראיתם וידעתם מאד כי במצרים הוא מקום אחיזת החיצונים, עם כל זאת "ואשא אתכם על כנפי נשרי"ם" הוא נ' שער"י רחמי"ם, ואמרתי מוטב יכנס החץ בי ולא בבניי, הוא עמוד הענן הסוכך עליהם מפני המצרים והוא מקיף עליהם בבחינת סוכה המקיף מן החיצונים זהו בחינת מעלה אחת שהשי"ת מקיף על בני ישראל לבל ישלטו בהם זרים. אכן, עוד יש בחינה אחרת הנרמזת בבחי' סוכה והוא ע"ד שכתוב "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" כי כן כל המעלות והטובות והקדושות הבאות מהשי"ת לאדם על כולם צריך להיות עליהם סוכה סביב לצדיקים להסתירם מפני זרים, כי גם היזק ראיה שמיה היזק, והוא שנאמר במשה "ותרא אותו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים" כי היא כשראתה עמו שכינה וכי הוא טוב לבד הצפינה אותו לבל ידע איש ממנו. והוא הענין "ויבא משה בתוך הענן ויכסהו הענן" פירוש למשה מפני זולתו לבל יראוהו במעלה הרמה.

ובכן צריך לדעת ולהבין כל איש חסיד אשר יגיע וישיג לאיזו מעלה להיותו יושב בסתר ולכסות ולהסתיר עצמו בל יוודע לאיש, כי זה מזיק מאד מאד, וכמובן זה מזוה"ק בענין העמוד מגן עדן התחתון לעליון שעוברים ועולים בו נשמות הצדיקים בהסתר מפני זולתם, ואם זה בעולם הנשמות, מכל שכן בעולם הזה שכולו קנאה ושנאה ותחרות. וכבר נודע זו האמת לחסידי עליון. ועל זה אמור: "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" כי גם בגן עדן הקב"ה צופנם ומסתירם מפני רעיהם. וכזה אמרו חז"ל 'גנזו לצדיקים לעתיד לבוא' ר"ל בטובם לצדיקים יגנזם השי"ת ויהיה להם למסתור. וז"ש "כי יצפנני בסוכה ביום רעה" הרמוז על בחינה הראשונה הנ"ל כמ"ש 'ופרוס עלינו סוכת רחמים וחיים ושלום, והגן בעדנו והסר מעלינו אויב דבר וחרב ורעב וכו'' ונאמר עוד 'יסתירני בסתר אהלו בצור ירוממני' הרמוז על בחינה השנית במעלת הצדיקים היושבים בסתר עליון ובהצנע לכת עם השי"ת. והנה, זוהי בחינת מצות סוכה הבאה אחר ימים הקדושים להיות למחסה ולמסתור על האורות היורדים בראש השנה ויום הכיפורים כאם המסככת על בניה לבל יכם כל פגע וכל און חלילה. וזו היתה בחינת "פרשז עלינו עננו" ופרשו עליו בגד תכלת על הארון להסתיר על האורות היוצאים מן הארון, כי תכלת מבחינת תכלא בחי' הצמצום. והנה לכך הסוכה פטורה מן המזוזה כי היא איננה צריכה שמירה ממזוזה כי היא עצמה נעשית לשמירה. ■

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

בסוכות נשלמת התשובה
בספרו "אורות התשובה" (יד-א) מתאר הראי"ה קוק את הסכנה הקיימת כאשר האדם מתרומם לעולמות עליונים...
המשך בעמ' 2

חוק וסדר
שו"ת שמחת תורה
הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א עונה לך על חלק נכבד של השאלות שלא ידעת את התשובות עליהן והתביישת לשאול....
המשך בעמ' 5

שו"ת קיץ
שאלה: האם יש מרכיבים בסוכה שהם מוקצה בשבת? אם כן מהם?...
המשך בעמ' 8

סיפורים לחג
"לך וכתוב קוויטל"
"על הרה"ק רבי מרדכי'לה מנדבורנה זי"ע, מסופר המעשה היפה הבא: היה זוג אחד בעיר סיגעט...
חילץ העגלה מן הבוץ
"מעשה היה בסוחר אשר נסע ליריד וקנה שם סחורה רבה, ובהגיעו לפשיסחא נשתקעה עגלתו...
המשך בעמ' 2

שביבים
■ ממשה עד משה
■ "אש דת למו"
■ "ועושות הקפות לעצמן"
■ לדוד ה' אורי וישעי
■ מתקן הנשמות
המשך בעמ' 8

חג שמח

בסוכות נשלמת התשובה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

בספרו "אורות התשובה" (יד-א) מתאר הראי"ה קוק את הסכנה הקיימת כאשר האדם מתרומם לעולמות עליונים תוך התנתקות מחיי המציאות הארצית: "לפעמים על ידי שמתאמצים להיות מודבק ברוחניות עליונה, מתרוממים כל כוחות החיים הרוחניים למעלה בעולם המחשבה העליונה, והגוף נעזב מן הנשמה, ועל ידי זה המידות הרעות שולטות בו. (אלא שההתרוממות הזו היא זמנית) ואחר כך כשההסתכלות הרוחנית העליונה נגמרת, וכח החיים חוזר לרגילות שלו, מוצאת הנשמה את הגוף שבור בקלקולי תכונותיו (לאחר שהאדם הזניח אותן), ומתחילה מלחמה פנימית גדולה ומסוכנת מאוד. ובשביל כך צריכה התשובה עם חפץ זיכוך המידות להיות קודמת לעליה ההסתכלותית, ואז מכשירים איזה מגע בין הגוף אל הנשמה גם בהתעלותה העליונה". דוגמא להתדרדרות האדם לאחר התעלות רוחנית רואים אנו בדור המדבר, ככתוב: "והאספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה" מי הם אותו אספסוף? מפרש המדרש: "אלו הזקנים, שנאמר: 'אספה לי שבעים איש מזקני ישראל'" ועל הזקנים הללו אמרו במדרש: "מלמד שאין אדם יושב בישיבה של מטה אלא אם כן יושב בישיבה של מעלה, עד שהבריות מרננים עליו ואומרים: איש פלוני כשר וחסיד ונאה להיות חכם ושוטר". והדבר תמוה: איך אנשי מעלה כאלו נפלו מההר הגבוה של כשרות וחסידות לבור העמוק של "התאוו תאוה"? לפי דבריו של הראי"ה אפשר להבין את הנפילה הזו. זקני ישראל אלו התעלו במעלות רוחניות אבל ההתעלות הייתה רק לנשמתם ובה בשעה נשאר הגוף שלהם בקלקולי תכונותיו הרעים מה שהביא אותם לנפילה שלהם. והדבר מבואר בכתוב (שמות כג יא): "ואל אצילי בני ישראל לא שלח, ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו" ופרש"י: אצילי בני ישראל הם נדב ואביהו והזקנים שהיו מסתכלין בו (בקב"ה) בלב גס מתוך אכילה ושתיה". גם כאן החוויה הרוחנית של האדם יכולה להרקיע לשחקים אך אם בשעת העליה הרוחנית אין האדם מעדן את הגוף ומרסנו ובשעת העלייה לבו גם באכילה ושתייה, אז מתקיים באדם הסתירה של "ויחזו את האלקים" ובה בשעה "ויאכלו וישתו" בלב גס.

כדי לשמור על האיזון הנכון שבין הגוף והנשמה, בין חיי הרוח של האדם לחיים הארציים שלו ולשמור את האדם מהסכנה המתחוללת כאשר קיים מעבר חד בין העלייה הרוחנית של האדם והחזרה שלו לחיים החומריים ניתנו לנו ארבעת הימים שבין יום הכיפורים לסוכות. וכך מסביר הראי"ה את הדבר בביאורו "עולת ראיה" על הסידור (ח"ב עמ' שסז): "על ידי העליה של יום הכיפורים מתרחקים הרבה מהעולם הזה, וצריכים שמירה מכל מכשול כשפוגשים בעניני העולם הזה, ואותם הימים שבין יום הכיפורים לסוכות ניתנו לחינוך של חזרה לעניני העולם הזה בתיאור הגון בקדושה". וכוונת הראי"ה היא שהאדם ביום הכיפורים מתייחד עם בוראו מערב עד ערב, פורש מהעולם הזה, אינו אוכל ואינו שותה, באותן השעות הוא מרחף בעולמות רוחניים, וכך מתנהלים חיי היהודי במשך עשרים וארבע שעות עד תפילת נעילה, ואז בסיומו של יום הכיפורים שחוזרים במעבר חד לחיי החולין, עלול המעבר הזה שהוא דומה ליציאה מחדר מואר אל החושך או מחום לקור וכדומה, לשבש את מהלך חייו של האדם, וכאן קיימת סכנה של התדרדרות בלתי מבוקרת מאיגרא רמא לבירא עמיקתא. ובשביל למנוע מהאדם את הסכנה הזו ניתנו לו ארבעת הימים שבין יום הכיפורים לסוכות, שבהם האדם מצד אחד עוסק בפעולות של העולם הזה, אך הן נעשות במסגרת של מצוות, כמו בניית סוכה, קציצת סכך, לקיחת ארבעת המינים וכדומה, והשילוב הזה מחנך ומכשיר את האדם לנחות נחיתה רכה ממרומי קדושת יום הכיפורים אל הקרקע המוצקה של המציאות הארצית. בספרו אורות התשובה (פ"ט-י) מסביר הראי"ה מדוע חג הסוכות בא אחר עשרת ימי תשובה, וכך הוא כותב שם: התשובה עם גודל התועלת שיש בה היא מחלישה את הרצון, "על כן באים ימים של שמחת קודש, של חדות הנפש, לקומם את הרצון הטוב ועז החיים הטהור, אז תהיה התשובה שלימה". ולפי דבריו אלו אפשר להבין מדוע אנו מסיימים רק ב"הושענא רבא", סוף חג הסוכות, את ימי הדין, כי בסוכות נשלמת התשובה.

סיפורים לחג

"לך וכתוב קוויטל"

{הסיפורים המובאים להלן, עלו על שולחנו הק' והט' של האדמו"ר מפוריסוב, הלא הוא הרבי המקובל, ר' עקיבא רבינוביץ' שליט"א בסעודת "מלוה - מלכה", ובאדיבותו של ימינו בקודש, הרב משה מהלר הי"ו נמסרו לפרסום ל"בסוד שיח". בסוכות חלים ימי ההילולא של שלושת הצדיקים נשואי הסיפורים. זיע"א. האדמו"ר מפוריסוב הוא צאצא ישיר של היהודי הקדוש מפשיסחא. (ללא עריכה.) שאול שיף}

"על הרה"ק רבי מרדכי'לה מנדבורנה זי"ע, מסופר המעשה היפה הבא: היה זוג אחד בעיר סיגעט, אשר חלפו עשר שנים מאז נישואיהם ולא זכו להיפקד בפרי בטן. סיכם האיש עם רעייתו

המשך בעמוד הבא...

שיתגרשו. ישבו בני הזוג ואכלו סעודת פרידה, ונדברו שלאחר מכן יסעו העירה ויערכו את הגט. ישבו השניים לסעודת הפרידה, כשעיניהם זולגות דמעות. בעודם יושבים, סועדים ובוכים, נכנס למסעדה יהודי אחד וסיפר שהוא הגיע כדי להתקבל אצל הצדיק, רבי מרדכי'לה מנדבורנה, הנמצא בעיר. שמע הבעל שהצדיק בעיר, אמר לרעייתו: הבה ונלך אל הרבי. והנה, אך הגיעו לביתו של הצדיק, פתח הצדיק את דלת ביתו וקרא אליהם: כעת הוא הזמן הנכון! לך וכתוב קוויט'ל, ואל תתן גט! (הם טרם הספיקו לספר לו מאומה מעניין החלטתם להיפרד, אך הצדיק הרגיש זאת ברוח קדשו והקדים ואמר להם כך). הלכו אל המשמש וביקשו שיכתוב קוויט'ל, אולם הגבאי סירב ואמר: כעת אין כותבים פתקאות - הרבי איננו מקבל קהל עכשיו! סיפרו לו: הרבי אמר לנו לכתוב קוויט'ל. כששמע הגבאי כך, כתב להם קוויט'ל. נכנסו השניים ובידם הקוויט'ל. אמר לו רבי מרדכי זי"ע: אל תתן גט, ויהיו לכם ילדים! אמרו לו: רבי, הלא חלפו עשר שנים! אמר להם הצדיק: יהיו לכם ילדים! אמרו לו: אם כך, שהרבי יבקש כסף. ביקש מהם הרבי כסף לפדיון. ואכן, השי"ת עזר, ונפקדו בילדים, בזה אחר זה.

"ומנהג היה לו, להרה"ק מנדבורנה זי"ע, שמדי פעם היה פותח את דלת חדרו ומספר מעשה. באחד הימים פתח את דלת חדרו והחל לספר: היה אצלי יהודי אחד, שהתגורר ליד סיגעט. עשיתי לו טובה גדולה, ויותר לא ראיתיו לנגד עיניי. זה היה המעשה שסיפר הצדיק. מי שידע את המעשה, הבין במה דברים אמורים, ומי שלא הכיר את הסיפור, לא הבין דבר. והנה היהודי הנ"ל שזכה להיוושע ולהיפקד בבנים, חלה אחד מבניו. נסע אותו יהודי אל הרה"ק בעל 'קדושת יום טוב' זי"ע. קיבל ה'קדושת יום טוב' את הפתקא, ועשה בידו תנועה כלשהי (של ביטול). אותו חסיד, שלא היה טיפש, הבין מתנועתו של הצדיק שבנו לא יבריא, ופרץ בבכי. אמר לו ה'קדושת יום טוב': אל תבכה, אינך יודע איזו טובה היא עבורך - אל תוסיף דבר אף מילה! לאחר מכן, נפטר אותו הבן, ל"ע..

"יהודי אחד, חשקה נפשו להיות ביום הכיפורים אצל רבו, הרה"ק מנדבורנה זי"ע. יצא האיש לדרכו. היה זה בערב היום הקדוש, ובדרך אירעה תקלה בעגלה, ועד שהקלקול תוקן נמשך הדבר זמן רב. בהגיעו לנדבורנה, היה זה זמן מועט לפני התקדש היום. חשב האיש בדעתו, שתחילה ילך לטבול במקווה, לאחר מכן יוציא את המאכל שהיה עמו באמתחתו, ויכנס לבית הכנסת. וכך עשה. הלך האיש וטבל, אולם כשיצא מהמקווה, לא מצא את אמתחתו, ולא היה לו מאומה לאכול ולהשיב נפשו. השעה כבר הייתה מאוחרת, והכול מיהרו לבית הכנסת לאמירת 'כל נדרי'. בלית ברירה, הלך אף הוא לבית הכנסת כשהוא רעב, בלא לטעום מאומה. מנהגו של הרה"ק מנדבורנה זי"ע היה, שכל הבאים אליו ליום הכיפורים, ניגשו לאמירת 'שלום עליכם' לפני אמירת 'כל נדרי'. ניגש גם החסיד ההוא בין הבאים, והצדיק התבונן בו מראשו ועד רגליו, עד שהחסיד הרגיש שהוא מתחזק ומרגיש שבע. וראה זה פלא, במשך כל היום הקדוש לא חש האיש שום צער או חולשה מחמת התענית, עד שיצא היום הקדוש, ואז הרגיש חולשה. אז כבר היה ניתן לאכול... זה היה כוחם של צדיקים: הוא הרגיש שאותו חסיד לא טעם מאומה, ובהסתכלותו בו פעל שיהיה בו הכוח להחזיק מעמד בלא להיחלש מחמת הצום!

"היה יהודי אחד אשר פתח עסק בעיר. אחריו הגיע גוי, שפתח אף הוא עסק דומה, ודרש מהיהודי שיסגור את העסק שלו, בכדי שהוא יהיה היחיד בעיר, הגם שהיהודי קדמו. סירב היהודי למלא את בקשתו. יום אחד הזהיר אותו הגוי: אם בתוך יומיים אינך סוגר את העסק שלך, הריני יורה בך למוות! שמע האיש כך, קם ונסע אל רבו, הרה"ק מנדבורנה זי"ע, וסיפר לו את דבר המעשה. נענה הצדיק ואמר: מתכוופים לכאן, מתכוופים לשם, וה' יעזור. לא הבין האיש את דברי הצדיק, וחזר ואמר: רבי, והלא הגוי מאיים שיהרגני! חזר הצדיק ואמר: מתכוופים לכאן, מתכוופים לשם, וה' יעזור. האיש עדיין לא הבין מאומה מדברי הצדיק, אולם ראה שהצדיק בשלו - על כן קם ונסע לעירו ולביתו. בבואו לביתו, שאלה אותו אשתו: מה אמר הרבי? אמר לה החסיד: אינני יודע מה אמר הרבי, הוא אמר שמתכוופים לכאן ומתכוופים לשם, וה' יעזור. והנה, בשעה שהחסיד התכופף לכאן ולשם (כשעשה תנועה כפי שעשה הצדיק), ירה הגוי לעברו באקדחו אולם החטיא ולא פגע בו (מאחר שהחסיד התכופף...) נהיה מכך רעש גדול, באה המשטרה ואסרה אותו, וכך נפטר החסיד מאותה צרה...

"הילולת הרה"ק בעל 'דרכי תשובה' זי"ע, אף היא חלה, ככתוב, בסוכות. גם אצלו אירע מעשה דומה: יהודי פתח עסק בעיר, וזמן קצר לאחר מכן פתחו שלושה גויים עסק דומה והתחרו בפרנסתו. נסע האיש לרבו, ה'דרכי תשובה', וסיפר לו את צרתו. נענה הצדיק ואמר: הם ילכו ויימסו כדבר הנמס במים! ואכן, ה' עזר, גוי אחד מהם איבד עצמו לדעת, הגוי השני מת אף הוא במיתה משונה, והשלישי ברח ונעלם משם - איש מהם לא נשאר, היהודי לבדו היה בעל העסק בעיר ההיא, ונתעשר עושר רב. כן יאבדו כל אויביך ד'!

* * *

חילץ העגלה מן הבוץ

"מעשה היה בסוחר אשר נסע ליריד וקנה שם סחורה רבה, ובהגיעו לפשיסחא נשתקעה עגלתו בתוך ביצה טובענית. התאמץ האיש להוציא את העגלה מתוך הביצה, בכל כוחותיו, אך לא היה יכול, לפי שהקור היה עז, וגלגלי המרכבה קפאו, ועוד, שמחמת הקור העז חש האיש כאב חזק בשן. כך עמד בחוץ אובד עצות, וצרתו צרה - ולא ידע מה ניתן לעשות במצב כזה. החליט האיש להיכנס העירה, ולבקש לו רפואה באחד הבתים. הייתה זו שעת לילה מאוחרת, והתברר שהעיר הייתה עירו של 'היהודי הקדוש' מפשיסחא זי"ע. כשהגיע לביתו של 'היהודי

המשך בעמוד הבא...

הקדוש' זי"ע, התבונן בו הצדיק ושאל אותו מה אירע לו. סיפר האיש לצדיק את צרתו, ואת גודל יסוריו, שאינו יודע מה לעשות. העביר 'היהודי הקדוש' זי"ע את אצבעו על פיו של האיש, ומיד נרפא מכאב השן. כשראה האיש שחצי מהצרה חלפה, אזר אומץ וביקש ישועה על דבר עגלתו. הלך הצדיק עמו אל העגלה, וה'יהודי הקדוש' זי"ע - שהיה חזק וגיבור חיל - חילץ את העגלה מן הבוץ.

"אחד ממשמשיו של 'היהודי הקדוש' זי"ע, אשר בראותו את הצדיק יושב בדביקות, הלך והגיש לו כוס תה. חלף זמן מה, והמשמש ראה שכוס התה כבר נתקררה. הלך והכין כוס תה שניה, ואולם אף היא נתקררה. בפעם השלישית, שאל 'היהודי הקדוש' זי"ע - שהבחין בתנועה כלשהי - מה היה כאן? השיב לו המשמש שהוא הכין כוס תה. נענה הצדיק: תזכה לחיות מאה ועשרים שנה! ואכן כך הוה, אותו משמש זכה לחיים ארוכים, מאה ועשרים שנה...

"על מאחז"ל בגמ'[1] (ב"ב יב:) שקודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, ולאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב אחד. פירש 'היהודי הקדוש' זי"ע מהו ענין שתי לבבות: שני לבבות היינו, שיוכל אדם להרגיש גם את לבו של זולתו. קודם שיאכל וישתה, יש לו ב' לבבות, שהוא מרגיש גם את צרתו ורעבונו של חברו, משא"כ לאחר שאוכל ושותה אין לו אלא לב א', שאינו מרגיש אלא את עצמו. האדם, בהיותו רעב, מרגיש גם את צרת זולתו, משא"כ לאחר שיאכל וישתה, אין הוא מרגיש אלא את עצמו. והסביר זאת בעזרת משל: פעם נערכה מלחמה, והמלך ראה שהעיר מבוצרת היטב ואין באפשרותו לכבוש ולפרוץ פנימה. החליט המלך להתחכם, וללכוש בגדים אזרחיים, לבל יכירוהו, וכך יוכל להיכנס העירה ולתור אחר מקומות תורפה שדרכם יוכל צבאו להיכנס אל העיר פנימה ולכובשה. נכנס המלך, שהיה לבוש כאחד האדם, אל העיר ותר את העיר, והנה לעומתו אדם אחד אשר זיהה אותו והכירו. מיהר האיש, שהיה מאנשי האויב, והודיע את הדבר לחיילי העיר, שהמלך של הצבא הזר נמצא כאן. כששמעו החיילים כך, החליטו למהר ולסגור את שערי העיר בפניו, קודם שיעלה בידו לצאת ולברוח משם, ולאחר מכן ילכדו את המלך. ברח המלך מפני החיילים, ופגש בדרכו יהודי אחד מאנשי העיר. התחנן המלך לפני היהודי שילין אותו בביתו ללילה אחד, לאחר שהזדהה בפניו וגילה לו מי הוא, והבטיחו שבשכר זאת לא יאונה לו כל רע ואף יקבל שכרו כאשר צבאו יכבוש את העיר. נענה היהודי לבקשתו, ומצא לו מחסה ומקלט בביתו, וכאשר חיפשו חיילי העיר את המלך הזר ברחבי העיר ועברו מבית לבית, ולא מצאוהו - הגיעו לבסוף לביתו של היהודי. פתח היהודי את דלתות ביתו, וכששאלוהו החיילים: האם מתאכסן אצלך אורח זר שאיננו מעירנו? הכחיש היהודי את הדבר וקרא: מה פתאום? לא היה כאן אישי! חיפשו החיילים בביתו חיפוש שטחי, ומשלא מצאו את המלך, הלכו להם. לאחר שחלפו כמה ימים נתייאשו מלמוצאו. לאחר שנתייאשו מלחפש, שבו ופתחו לרווחה את שערי העיר. כשהבין המלך שבאפשרותו לצאת מהעיר, עמד ושינה את לבושו ומראהו: הוא לבש את בגדיו של היהודי, ואף צבע את פניו עד שנשתנו לבלי הכר, וכך יצא אל מחוץ לעיר, אל צבאו וחייליו. אותו יהודי, אשר חשש לחייו, שמא יוודע הדבר שסייע לאויב, ארז את מטלטליו ויצא אף הוא מן העיר, וערק למדינתו של המלך הזר. בבואו למדינה האחרת, קיבלוהו בכבוד רב, לאחר שגילה להם שהוא אשר הציל את חייו של מלכם. כששאל אותו המלך מה מבוקשו בשכר שהציל את חייו, ביקש מהם היהודי כמה וכמה דברים שהיה זקוק להם, ומבוקשו ניתן לו. והנה, כשעמד לצאת מארמון המלך, אמר האיש: ברצוני לשאול את המלך שאלה: כיצד הרגיש המלך באותה שעה, שהיה אצלי בהיחבא ונס על נפשו? כעס המלך ואמר: איזו מין חוצפה היא זו לשאול את המלך שאלה כזו? הרי אתה מורד במלכות וחייב מיתה! מיד אסרוהו חיילי המלך בשלשלאות ובאזיקים, עד הגיע עת המשפט. במשפט, נפסק דינו של אותו יהודי למיתה בתלייה. כשהוציאו את הנידון למוות והחבל כבר היה כרוך על צווארו, ציוה המלך על אנשיו לעצור, התקרב אליו ואמר לו: הרואה אתה, כפי שאתה מרגיש כעת - כך הרגשתי אני כשהייתי בביתך בהיחבא! וכמובן, היהודי שוחרר לאלתר... בזאת ביאר 'היהודי הקדוש' זי"ע שאי אפשר להרגיש את הזולת כל עוד לא מגיעים להיות באותו מצב בו נמצא החבר. לפעמים מביאים אדם מן השמים למצב קשה, וכל זאת רק בכדי שירגיש את קשי מצבו של חברו.

"הרה"ק רבי שלמה לייב מלנטשנא זי"ע, שהיה מגדולי הצדיקים, סיפר שהיו לו - ל'יהודי הקדוש' זי"ע שתי סוכות, אחת עליונה ואחת תחתונה (שכשהיה חפץ לשכב לנוח הלך אל הסוכה התחתונה), וכך היה יורד מפעם לפעם מסוכתו העליונה לסוכה התחתונה. אמר הרה"ק מלנטשנא: במו עינינו ראינו - הדבר ביום השני של סוכות, אושפיזין דיצחק אבינו ע"ה - שיצחק אבינו ע"ה הולך עמו לסוכה, ומאז קיבלנו חיות בעבודת השי"ת עד שהגיעה פרשת "ואלה תולדות יצחק בן אברהם". כך מובא בס' 'רמתיים צופים'."

---

1 - א"ר אבדימי דמן חיפה: קודם שיאכל אדם וישתה יש לו שתי לבבות, לאחר שאוכל ושותה - אין לו אלא לב אחד, שנאמר: (איוב י"א) איש נבוב ילבב, וכתיב: (שמות כ"ז) נבוב לוחות, ומתרגמינן: חליל לוחין.

חוק וסדר

פינה משפטית מאת עו"ד משה פרידל

הרה"ג שמואל ברוך גנוט שליט"א עונה לך על חלק נכבד של השאלות שלא ידעת את התשובות עליהן והתביישת לשאול.

שו"ת שמחת תורה

שאלה: אני רוקד קצת בכל "הקפה" ואחר כך אני נח קצת, לומד קצת או מביט ברוקדים. האם זה בסדר? מהו, בעצם, השיעור שצריך לשמוח ולרקוד?

תשובה: המשנה ברורה מביא בשם תשובות מהרי"ק בשם רב האי גאון כך: "ביום זה רגילים אצלנו לרקד בו, אפילו כמה זקנים, בשעה שאומרים קילוסין לתורה ולכן יש להתאמץ בזה ולרקד ולזמר לכבוד התורה, כמו שכתוב גבי דוד המלך ע"ה שהיה "מפזז ומכרכר בכל עוז לפני ה'", וכן כתבו בשם האריז"ל. והעידו על האריז"ל, שאמר שהמעלה העליונה שהשיג, באה לו על ידי שהיה משמח בכל עוז בשמחה של מצווה, וגם על הגר"א ז"ל כתבו שהיה מרקד לפני הספר תורה בכל כוחו", עד כאן דברי המשנה ברורה. והביכוי יעקב הוסיף וכתב: "ואל יאמר אדם אין זה כבודי וכבוד התורה לרקד לפני המון עם כאחד הריקים, שהרי זה היה חטא מיכל בת שאול, שהשיב לה דוד המלך ע"ה "ונקלותי עוד מזאת". הרמב"ם מאריך ומפליג בעניין זה של שמחת המצווה והוא כותב, לגבי שמחת חג הסוכות ושמחת בית השואבה, את הדברים הנחרצים הבאים: "השמחה שישמח אדם בעשיית המצווה ובאהבת האל שציווה בהן, עבודה גדולה היא, וכל המונע עצמו משמחה ובטוב לבב, וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות אלו- חוטא ושוטה. וכל המשפיל עצמו ומיקל גופו במקומות אלו, הוא הגדול המכובד העובד מאהבה, ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני ה', שנאמר "והמלך דוד מפזז ומכרכר לפני ה'". ולפני שנתיים הוכחתי (במאמר בבטאון "קול התורה"), שדוד המלך לא טען בפני רעייתו, שאכן מסכים הוא לדבריה שאין זה כבוד וגדולה לפזז ולכרכר, אך הוא משיב לה שמכיוון שמכרכרים ורוקדים לפני ה'- לכן עושים זאת. אלא אדרבה, רק לאנשים גדולים וחשובים מתאפשר, מבחינת גדלותם, לכרכר ולפזז לפני ה', וככל שהאדם גדול ונעלה יותר בחשיבותו, כך הגברת הריקוד והשמחה לפני ה' שייכת אליו יותר ויותר.

על הגאון מוילנא ז"ל מסופר ב"מעשה רב" כי "היה הולך לפני הספר תורה שמח מאד ברוחב עוז וחדווה, וחכמת אדם תאיר פניו כלפיד אש בוערת, ומספק כף אל כף, ומפזז ומכרכר בכל עוז לפני ספר התורה". ומובא בפלא יועץ וביסוד ושורש העבודה ובעוד ספרים, שריבוי השמחה והריקוד בהקפות שמחת תורה, בכל עוז ותעצומות, הם סגולה לילדים תלמידי חכמים ולדורות ישרים ומבורכים.?

שאלה: האם ישנו מקור רציני לכך שהילדים הקטנים רוקדים עם דגלים?

תשובה: המנהג מובא ב"ערוך השולחן", בשו"ת התעוררות תשובה ובספרים נוספים. בספר "אוצר כל מנהגי ישורון" הסביר את טעם המנהג בכך שבכל הדרך בה צעדנו, התורה עמנו ודגל התורה בידינו. ובספר "שמחת תורה" מביא רבי צבי ורשנר שליט"א טעם נוסף, שאנו מציינים בזאת זכרון לדברי המדרש תנחומא ש"בשעה שירד הקב"ה על הר סיני, ירדו עימו מלאכים עשויים דגלים דגלים, והתאוו ישראל לזה. אמר להם הקב"ה: התאוויתם בדגלים?! חייכם הריני עושה משאלותיכם!"

שאלה: בבית הכנסת אצלנו "מוכרים" את מצוות ההקפות, "אתה הראת", "חתן תורה", "חתן בראשית" ויתר מצוות היום והכיבודים של שמחת תורה. כיצד מותר "לעשות עסקים" בחג ולדבר על סכומי כסף?

תשובה: מנהג "מכירת המצוות" בשמחת תורה הינו מנהג קדום בעם ישראל ומוזכר כבר במנהגי מהרי"ל, בשו"ת התשב"ץ, בשו"ת מהרי"ק ובספרי מנהגי אשכנזי לדורותיהם, כמו בספר מנהגי וורמיזא, יוסף אומץ ועוד. ה"חרדים" כתב שיש עניין חשוב, כפי המובא בזוהר הקדוש, שלא לעשות את המצוות חינם- אלא לקנותם בשכר מלא, דבר הממשיך רוח קדושה לעושהה. וכיצד מותר "למכור מצוות" בשבת וביום טוב? המהרש"ל מתיר זאת מפני שהוא לצורך מצווה. וראה במגן אברהם סימן ש"ו. והמהרי"ל עצמו נשאל כיצד "קונים מצוות" בשמחת תורה והוא השיב: "מצווה מותר לקנות ביום טוב", ובהמשך מסביר הוא כי "צרכי רבים הם שקונים המצוות, ומתירים ביום טוב". וגם אצל מרן החזון איש זצ"ל מכרו בכסף את פסוקי "אתה הראת". ובישיבות הקדושות נהגו למכור פסוקים אלו בלימוד הש"ס, בלימוד אלפי דפי גמרא ובלימוד "משנה ברורה".

שאלה: את מי ראוי לכבד לאחוז ספר תורה בהקפה הראשונה?

תשובה: רבי שלמה קלוגר בשו"ת "האלף לך שלמה" ובשו"ת לבושי מרדכי (להגר"מ וינקל זצ"ל) מביאים את המנהג לכבד את הכהנים והלווים בהקפה הראשונה. ונראה מדבריהם שכך היה המנהג בימיהם. והגאון האדר"ת זצ"ל כתב (בספרו "תפילת דוד"): "בהקפות אני מקפיד שיקפיו כהנים ולווים כסדר קדושתם, אך אין העם שומעים לי בעניינים אלו כלל והפצירוני לילך ראשון, ומפני כבוד הרבנות נאלצתי לעשות שלא כרצוני, מאחר שהרבנים שקדמוני לא עשו כדעתי". -ולעניות דעתי אכן כך יש לנהוג בבתי הכנסיות בהם אין רב בית כנסת או תלמיד חכם מופלג, הגבוה במעלתו מעל כל יתר המתפללים. שבבתי כנסיות בהם כולם שווים לטובה בדרגתם, פחות או יותר, לכאורה אכן עדיף להקדים בהקפות את הכהנים, ולאחר מכן את הלווים. ושטחתי הדבר לפני מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, שכתב לי בתשובה: אולי.

שאלה: כיבדוני לשאת את ספר התורה ולהקיף בה כנהוג, אך הדבר "לא בשבילי". קשה לי להסתובב כך במרכז הקהל. האם אני יכול לסרב בנימוס?

תשובה: חלילה לך! ה"ערוך השולחן" כותב בשם "ספר חסידים" שכל הנמנע מלהכניס ספר תורה בתוך ארון הקודש, התורה צועקת על נשמתו, והוא מוסיף: "ולכן יש להיזהר כשמכבדים לאדם איזה כיבוד בספר תורה, שלא יסרב חלילה, פן יענש חס וחלילה!". והגאון מהר"ש קלוגר זצ"ל (בשו"ת האלף לך שלמה) האריך והחמיר מאד מאד בעניין זה, שאסונותיו רבים ועוון בזיון התורה גדול הוא. וידועה הנהגתו של רבי חיים מבריסק זצ"ל, שכאשר נתנו לו להקפה ספר תורה, לא רצה לתת ולהעביר את הספר למישהו אחר, עד שלא יקחוהו מידיו, וישנם שפירשו שהגר"ח סבר שדברי הגמרא בברכות (נה, א), שאדם שנותנים לו לקרוא בספר תורה ואינו קורא- ימיו מתקצרים, שייכים גם בקבלת ספר תורה לידיו לצורך שמחה וריקוד, ומסירתו לאחר היא סוג של בזיון כבוד התורה.

שאלה: האם מותר לשבת בזמן ההקפות, כשספרי התורה נעים במעגלי הרוקדים?

תשובה: מרן הגרש"ז אוירבך זצ"ל אמר שמחפש הוא למצוא היתרים לשֶׁבֶת בזמן ההקפות, מפני שאם לא יהיו היתרים, אזי האנשים המבוגרים, שקשה להם לרקוד בכל העת וצריכים לנוח מידי פעם בפעם, ייצאו החוצה כדי לשֶׁבֶת, ובתוככי בית הכנסת ישהו וישמחו רק הצעירים שכוחם במותנם, ואין זה מכבוד התורה, שהזקנים יישבו בחוץ ורק הצעירים יותר ישהו בבית הכנסת.

ובחול המועד סוכות התש"ע נדברתי בעניין עם מרן הגר"ח קנייבסקי שליט"א, שלא קיבל את דברי להתיר ואמר לי בחריפות: "רק מי שחולה ויש לו פיקוח נפש- שיישב... אם זה לא פיקוח נפש- לא יושבים".

שאלה: ברצוננו לערוך "קידוש" בשמחת תורה בסוכת בית הכנסת, אך הגבאים שכחו לעשות היכר ולהפחית סכך או להכניס בה קערות. האם הדבר מותר?

תשובה: ה"בן איש חי" כתב, שכאשר כולם כבר אכלו בלילה של שמחת תורה בביתם ולא בסוכה, מותר לאכול בבוקר בסוכה, כיוון שכבר ניכר בבירור שאנו לא ממשיכים את חג הסוכות, מאחר שכבר אכלנו בלילה בבית ולא בסוכה. וגם לא חוששים למראית העין של האחרים בעניין. (וראה בביכורי יעקב סי' תרס"ו סק"ז).

שאלה: האם מותר לכבד בהקפה אחת שני אחים יחדיו?

תשובה: בשו"ת אבני חפץ (סי' ט"ז) כתב שיש להקפיד לא לקרוא לשניהם בשמם, ובספר "שמחת תורה" מביא בשם רבנו הגרי"ש אלישיב שליט"א שרק בקריאת התורה צריך להקפיד על כך, אך לא בשאר הכיבודים. ואגב: גם ב"הוספות" הרבות של קריאת "וזאת הברכה" צריך להקפיד שלא לקרוא לאבא ולבן או לשני אחים יחדיו בסמיכות, כפי הכתוב ב"ספר המנהגות" למהר"ם מרוטנבורג.

שאלה: מדוע קוראים בתורה בליל שמחת תורה לאחר ההקפות?

תשובה: ישנם מספר טעמים לקריאה בלתי שגרתית זו. ה"דרכי משה" וה"ערוך השולחן" הסבירו שנהגו למכור את העליות הללו בכסף ולנדור בהם נדרים לצדקה. ה"שערי אפרים" מסביר שקריאה זו עניינה שמחה לכבוד התורה וה"שערי רחמים" הביא בשם "מקראי קודש" שאנו חוששים שהוצאנו את ספרי התורה לרקוד בהם בכדי, ולכן קבעו לקרוא בתורה בלילה גם כן. [ולכאורה לפי סיבה זו ודאי שאין להכניס את כל ספרי התורה לארון הקודש אחר ההקפות, אלא צריך להשאיר בחוץ ספר אחד לצורך קריאה זו- שב"ג. וב"שערי רחמים" הובא טעם מעניין מספר "זכרון ירושלים", שקריאה זו הינה זכר למצוות קריאת פרשת הקהל שבמוצאי שביעית בבית המקדש. בעבר קראו בליל שמחת תורה פרשיות שונות, והיום, כפי המנהג המובא ב"משנה ברורה", קוראים בלילה בפרשת "וזאת הברכה" ומעלים לתורה- 3 קרואים, כהן לוי וישראל. ואגב, ניתן לברך הגומל בקריאת התורה שבליל שמחת תורה (שו"ת חתם סופר סימן נ"א).

שאלה: האם אפשר לחלק לילדים שקיות ממתקים בשמחת תורה בבית הכנסת?

תשובה: כשם שנוהגים לערוך "קידושים" וסעודות מצווה בבית הכנסת, לפי ההיתרים הנודעים (שמייחדים את בית הכנסת מראש לכך, ובונים אותו כ"שטיבל", בית ועד לחכמים וכדומה ולא כבית כנסת, וכן ההיתר של צורך מצווה), כך ניתן לחלק ממתקים לילדים. ומצינו התייחסות מפורשת לכך בשו"ת שואל ומשיב (מהדו"ה ס"ג) המתיר "כפי שנהגו בכל תפוצות ישראל לחלק מיני מתיקה בשמחת תורה מטעם שעושים סעודה לגמרה של תורה, ומיקרי צורך בית הכנסת", וכמובן: עלינו להתריע בפני הילדים שלא להשליך את כל עטיפות הממתקים הריקות על ריצפת בית הכנסת אלא לשים אותן בפח האשפה, מטעמי קדושת וכבוד בית הכנסת ומטעמי דרך ארץ שקדמה לתורה. ומרן הגר"ח קניבסקי כתב לי בזה: זה צורך היום.

שאלה: האם צריך להקפיד שעשרה יהודים יקשיבו לכל ה"הוספות" ואין ספור העליות של קריאת "וזאת הברכה"?

תשובה: כתב ה"משנה ברורה" בשם ה"חיי אדם": בקריאת התורה של שמחת תורה נכון הדבר שיבחרו עשרה אנשים שישמעו, כי הרבה פעמים אין עשרה ששומעים קריאת התורה". והגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב שי"ח) כתב שיש ליישב את מנהג העולם שאינו מקפיד כ"כ בדבר, ולדבריו ישנו מקום לומר ש"בקריאה פעם שניה סגי שקורא לפני ציבור, אחר שכולם יצאו, אף שלא שומעים".

שאלה: האם מותר לנו לערוך קריאת התורה נוספת ב"בית שני" או ברחבת בית הכנסת?

תשובה: המשנה ברורה (סי' קל"ה) כתב, שמה שהולכים מנין אנשים מבית הכנסת לאיזה בית ונושאים ספר תורה עמהם כדי לקרות שם, אינו נכון, שהרי אפשר להם לשמוע הקריאה בבית הכנסת". אך הוא מוסיף, שאם על ידי העברת ספר התורה למקום אחר, מתרבות הכנסות בית הכנסת מתרומות הצדקה של העולים לתורה- הדבר מותר. והיינו שלכבוד התורה וצרכיה הדבר מותר. והערוך השולחן כתב: "לא יפה עושים בשמחת תורה, שקודם הקריאה נוטלים ספר תורה מבית הכנסת לקרוא במקום אחר כדי שכולם יעלו לתורה, אבל יצא שכרם בהפסדם וראוי למחות בהם". ובקובץ "ישורון" (ח"ד) הובאו דברי הגאון מטעשיבין זצ"ל, שהתיר לקרוא בספר תורה ברחבת בית הכנסת, למרות שאינה מקורה בגג, וכפי שמצאנו שקראו בתורה בהר הבית, למרות שלא היה שם גג.

שאלה: עד כמה צריך להקפיד בקריאת "וזאת הברכה" החוזרת והנשנית על סדר כהן לוי וישראל?

תשובה: ה"משנה ברורה" (בסי' קל"ה ל"ז) כתב שבשמחת תורה ניתן לקרוא כהן, לוי וישראל, ושוב פעם את אותו הסדר, כהן, לוי וישראל, ומן הנכון לקרותם לתורה בסדר זה בדווקא, כהן לוי וישראל. וכאשר כל הכהנים קיבלו כבר עליה ומתחילים שוב ושוב "וזאת הברכה" מהתחלה, אין צורך לומר לישראל העולה, שהוא עולה "במקום כהן" (ספר שמחת תורה פי"ד, יעוי"ש). והמשנה ברורה (סי' תרס"ט), כתב, שאין שום מניעה לכהן או לוי להיות "חתן תורה" או "חתן בראשית". ויתכן שאין גם כל חשש לתת את עליית "כל הנערים" לכהן או לוי, מפני שבטעם הדבר שמותר לכהן או לוי לקבל את עליית "חתן תורה" ו"חתן בראשית", כתב המרדכי (גיטין פ"ה), שהדבר מפורסם שהיא עליה מיוחדת, ויתכן שלפי זה הוא הדין בעליה המיוחדת של "כל הנערים".

שאלה: הנשים וילדיהן ממתינות זמן רב בשמש הקופחת, מחכים שסוף סוף יסתיימו להם כל עשרות עשרות העליות בבית הכנסת בכדי להכניס את הילדים הרכים לעלית "כל הנערים". האם ניתן "לזרז את העניינים"?

תשובה: מקור עליית "כל הנערים" הוא במנהגי המהרי"ל, כפי שהביא ה"משנה ברורה" בשם הלבוש, בשביל לחנך את הילדים הרכים במצוות קריאת התורה ו"משום חיבוב מצווה" (שערי אפרים). ובספר "שמחת תורה" מביא שהגר"מ גרוס שליט"א שאל את רבנו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שכאשר הנשים ממתינות זמן ממושך בחוץ ומחכות, לפעמים תחת השמש הקופחת וללא סככה, כדי להכניס את ילדיהם הקטנטנים לבית הכנסת ל"כל הנערים", האם מותר לערוך את העלייה הזאת מיד לאחר הקריאה הראשונה שקוראים בתורה, ללא כל עשרות ה"הוספות". והשיב לו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א, שניתן לעשות זאת ללא שום חשש, ואין בכך שום שינוי ממנהג ישראל. ומה שאנו נוהגים לקרוא לילדים את "כל הנערים" בסוף כל העליות וה"הוספות", הוא בכדי לכבד את המבוגרים קודם. אך אם המבוגרים מוחלים על כבודם ומעדיפים שיקראו את "כל הנערים" קודם, אין בכך שום בעיה. וזהו פתרון מצוין להרבה נשים וילדים, עגלות ופעוטות עייפים ומרוטים...

שאלה: בני אינו יודע לקרוא בסידור, אך אם אעמוד לידו ואומר לו את ברכות קריאת התורה, הוא יחזור אחרי יפה מאד. האם להעלותו לתורה?

תשובה: בהחלט. כתוב במפורש ב"שערי אפרים" (שהוא הספר הבר סמכא לענייני קריאת התורה וקדושים. ובכתבי הגרא"י וועסטהיים שליט"א כותב שמרן ה"מנחת יצחק" זצ"ל אמר לו שבהלכות אלו קובעת דעתו של ה"שערי אפרים" אף יותר מפסיקות ה"משנה ברורה", כי הוא היה ה"מרא דשמעתתא" בדינים אלו), שניתן לילדים קטנים להעלות לתורה ועומד אדם ומקריא להם את הברכה והם עונים אחריו מילה במילה. ומנהג זה, של עליית הילדים הקטנים לקריאת התורה של "וזאת הברכה", מובא בכף החיים, וכך נהגו בקהילות ישראל. ומאיזה גיל עולים הילדים לתורה? ב"פתחי שערים" (שעל ספר "שערי אפרים") הביא את דברי ה"שלמי חגיגה" שגם ילדים בני 6-7 יכולים לעלות לתורה, וכך כתבו בספרים נוספים. אמנם מרן הגרש"ז אויערבאך זצ"ל הקפיד שלא יעלו לתורה אלא קטנים שכבר התחילו ללמוד גמרא, באזור גיל תשע, והם יודעים כבר אל נכון את חשיבות קריאת התורה והעליות. אך לפני גיל זה בערך, כדאי להעלותם רק לעליית "כל הנערים".

שאלה: בבית הכנסת הקודם בו התפללתי, קראו את פסוקי "המלאך הגואל" שלאחר "כל הנערים" לפני שהעולה לתורה בירך את ברכת "אשר נתן לנו תורת אמת", ואילו בבית הכנסת בו אני מתפלל כעת אומרים "המלאך הגואל" לאחר שהעולה בירך את הברכה. מי צודק?

תשובה: שתי האפשרויות צודקות. ה"משנה ברורה" מביא בשם הפוסקים שאומרים "המלאך הגואל" לפני ברכתו האחר של העולה לתורה, וביאר ה"ביכורי יעקב" שאין זה הפסק בין הקריאה לברכה, כיוון ש"המלאך הגואל" הוא פסוק מהתורה, אותו ניתן לקרוא בעל פה, כפי שהכהן הגדול היה קורא ביום כיפור פסוק בעל פה לפני ברכת התורה שלו. ואילו בחלק מקהילות אשכנז וגרמניה (כמו ב"מנהגי ברלין") נהגו לומר "המלאך הגואל" לאחר הברכה.--ומדוע אומרים "המלאך הגואל"? אנו מברכים אותם בפסוק זה שבכל הנערים כולם שהגיעו לכאן, לא ישלוט עין הרע (ליקוטי מהרי"ח).

שאלה: מדוע משנים בהגבהת ספר התורה והופכים את הקלף והכתב לכיוון הציבור, ולא עושים "הגבהה" כרגיל בכל ימות השנה?

תשובה: כבר ב"שערי אפרים" כתב שהמנהג אינו נכון. אך עצם צורת הגבהה זו היא היא ההגבהה הנכונה בכל ימות השנה לדעת "בעל העיטור" (ראה ב"י סימן קמ"ז). רק שאנו לא נוהגים כך כיום. והאשל אברהם מבוטשאטש זצ"ל הסביר את המנהג בכך שאנו מציינים ומרמזים שעל תורתנו הקדושה נאמר "הפוך בה והפוך בה דכולא בה", וגם משום שנשיא אפרים הקריב קרבן ביום השמיני ויעקב הרי שיכל את ידיו בהגיעו לברכת אפרים, וגם מפני הרמז ש"אפילו אומר לך על ימין שהוא שמא ושמאל שהוא ימין"...

שאלה: "הקפות שניות" מה הם?

תשובה: האריז"ל הקפיד מאד לשמוח ולעלוז ולהקיף הקפות גם במוצאי שמחת תורה והקפיד לערוך 7 הקפות שלמות, ובספרי תלמידיו וחכמי המקובלים כתבו שיש "רזין עילאין" בהקפות אלו. וכך מובא גם בכף החיים ובבן איש חי ובשו"ת זרע אמת, ועוד.

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל

שאלה: האם קיימים דינים הנוגעים ל'מוקצה' בישיבה בסוכה בשבת? האם יש מרכיבים בסוכה שהם מוקצה בשבת? אם כן מהם?

תשובה: אחד מסוגי המוקצה הוא 'מוקצה מחמת מצווה' ולכן כל קישוטי הסוכה נחשבים כ'מוקצה'[א] בחג הראשון, בשבת חול המועד ואף בשמחת תורה[ב] ואסור לטלטלם ולהזיזם כדין מוקצה בשבת. ומצוי מאד שחלק מהקישוטים נופלים במהלך החג, ולפי האמור לעיל בחג ובשבת אין לטלטלם.

ובימי חול המועד אף שלא נוהג בהם דין 'מוקצה' ומותר לטלטל ולהזיז את הקישוטים ואת נוי הסוכה, מ"מ אסור להסתפק מהם, וכגון אלו שתולים פרות שא"י נשתבחה בהם לנאות את הסוכה, אסור לאוכלם בכל ימי חג הסוכות משום שהוקצו למצוותם, ויש בזה ביזוי למצווה כשמסתפק מהם.

עוד יש להעיר דאחרי חג הסוכות אין להשליך את הסכך לאשפה או למקום בזיון דתשמישי מצווה הם[ג].

א - כמבואר בשולחן ערוך סימן תרל"ח סעיף ב'.
ב - דמיגו דאיתקצאי לבין השמשות איתקצאי לכולי יומא.
ג - מ"ב שם ס"ק כ"ד.

שביבים / שאול שיף

ממשה עד משה

הרב החיד"א (שם הגדולים, מערכת גדולים אות מ') כותב: "מצאתי כתוב בספר, כתב יד, לא היה שום תנא או אמורא שנקרא משה, והוא פלא וסוד והיינו דאמרי אינשי על הרמב"ם: ממשה ועד משה לא קם כמשה, שלא היה תנא או אמורא שנקרא משה".

ההיסטוריון שלמה רוזאנים, בספרו "דברי ימי ישראל בתוגרמה" כותב, שר' סעדיה לונגו משוררה של קהילת סאלוניקי', שהמשיך בארץ מרחקים את אסכולת המשוררים הספרדים, היה הראשון אשר המציא את המליצה הנשגבה על הרמב"ם: "ממשה ועד משה לא קם כמשה".

"אש דת למו"

אדל בתו של רבי ישראל בעל שם טוב ואם האדמו"רים רבי אפרים מסדילקוב ורבי ברוך ממז'בוז', הייתה מפורסמת מאוד בחוגי החסידים. סופרו נפלאות על חוכמתה וצדקתה. אביה, הבעש"ט, התבטא, שנשמת אדל היא מאוצר הנשמות הכי טהור, ודרש עליה את הפסוק (וזאת הברכה) "אש דת למו", ראשי תיבות אד"ל. הוא החשיב אותה כאחד מתלמידיו ובהסכמתו חילקה סגולות לחולים.

וקרה שהתעמתה עם מי מתלמידי אביה זי"ע מה חשוב ממה ב"שערים" הכתובים לפי סדר האלף בית ב"רבון העולמים אב הרחמים והסליחות, בסימן טוב ובמזל טוב החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתנו לשלום" וכו', שנוהגים לאומרו במוצש"ק. בעוד שהיו כאלה שטענו כי החשוב מכולם הוא שער השמחה אמרה הצדקת אדל כי "שערי סיעתא דשמיא" חשובים מכולם.ובעוד הויכוח בעיצומו הזדמן למקום הבעש"ט ושאל במה דברים אמורים? וסיפרו לו. אמר הבעש"ט צודקת בתי אדל. חשוב מכולם שייפתחו שערי סיעתא דשמיא שבלעדי סיעתא דשמיא מה כוחנו כאן עלי אדמות.

(חלק מ"פנינים ואבני חפץ" לר' שלמה אשכנזי ז"ל)

"ועושות הקפות לעצמן"

בספרו "מפניני הרב" (דברי הערכה, תיאורי מעשים וליקוטי אמרים ממרן הרב יוסף דוב הלוי סולובייציק זצ"ל) כותב תלמידו המובהק של הגרי"ד סולובייציק, הרב צבי שכטר שליט"א: "שמעתי מהר"ר שלום רפהון הי"ו, שבפעם האחרונה שביקר אצל רבנו ז"ל, בקיץ בבוסטון (ביומי דכלה שמטעם הסתדרות הרבנים) כבר היה חלש מאוד, וכשהיה מהלך עמו, הוצרך הר"ר שלום להחזיקו בזרועו לסייעו ללכת. ושאלו (בין השאר) לחוות דעתו בדבר ההנהגה החדשה שהנשים מחזיקות בספר תורה ועושות הקפות לעצמן בעזרת הנשים, היות שהיו כאלה שאמרו שנתיעצו עם רבנו בשעה שהנהיגו חידוש זה בבתי כנסיות שלהם. ופתאום נעשה כל גופו של רבנו קשה, ונתחזק לעמוד בעצמו - בלי שום סיוע,וסיפר היאך שלפני כמה שנים התחיל רב צעיר, אחד ממוסמכי הישיבה, הנהגה זו בקהילתו בשמחת תורה, ואחר תום החג בא לשאול לחוות דעתו של רבנו ואמר (רבנו), שענהו (באנגלית) שבדבר זה "הוא בניגוד גמור לכל המסורה שלנו"

ובעניין אחר:

"פעם אירע שבליל שמחת תורה אחרי תפילת ערבית כיבדו את רבנו באמירת הפסוק הראשון של "אתה הראת" (בישיבת רמב"ם ברקסבערי), ולאחר כמה פסוקים כיבדו לכהן שיאמר בקול את הפסוק "כהניך ילבשו צדק" וכו', והיות שלא היה אז בשעת מעשה שום לוי אחר, כי היה המניין מצומצם מאוד בשנים ההם, כיבד הגבאי לרבנו (שהיה לוי) עוד הפעם לומר את הפסוק שלאחריו: "בעבור דוד עבדך" וכו'. ואמר אז רבנו, דהלא דוד המלך לא היה לוי, ומניין לקפידא הזאת לכבד תמיד ללוי שיאמר פסוק זה של "בעבור דוד עבדך" בקול רם, דאין דין כזה שבכל פעם שמכבדים לכהן (כגון לומר את הפסוק "כהניך ילבשו צדק") שמחוייבים לכבד את הלוי בסמוך אחריו [בעבור דוד עבדך....

לדוד ה' אורי וישעי

מאות קולמוסין נתחדדו בבירור התשובה לשאלות: מי קבע לומר את המזמור "לדוד ה' אורי וישעי" מאלול עד הושענא רבה ומי היה זה שקבע לאומרו בציבור? וכך כותב הרב אליעזר בראדט מחבר הספר "עורו ישנים משנתכם" (ירושלים) בקובץ "עץ חיים" המוקדש לברורי הלכה ופלפולי דאורייתא, מנהגי ישראל ומילי דחסידותא. "במשך שנים רבות כתבו הרבה חוקרים וסופרים שמקור הראשון לאמירת לדוד ה' אורי וישעי בחודשי אלול ותשרי הוא מן הספר הנודע השנוי במחלוקת, "חמדת ימים" שנדפס לראשונה באיזמיר בשנת תצא - תצב שכתב: "אבאר לך סדר נוסח הסליחות... תאמר בתחילה מזמורי התשובה תפילה לדוד... ואנכי נהגתי גם מזמור כ"ז לדוד ה' אורי וישעי...ונכון לאומרם לראש אשמורות בסליחות לעורר רחמים". אלה שסברו שמקור המנהג במחבר הספר "חמדת ימים", התנגדו לאומרו בחודשי אלול ותשרי אחרי התפילה." מכאן עובר הרב בראדט לעלעל בים של ספרים העוסקים במעמדו של המזמור הזה. והנה הוא מגיע לספר "נזר הקודש" על מנהגי בית ראפשיץ ובו סיפור מרתק:

"וסיפר הרה"ח ר' משה דוד שטארם נ"י (מזקני חסידי באבוב) מטארנא, שפעם בא הרה"ק רבי שמעון מזעליחוב זצ"ל לבית המדרש של רבינו, אבי אבי זקני, הרב הקדוש רבי אריה ליבש מצאנז זצוק"ל, ושאל את האברכים מפני מה אין רבינו מהרא"ל מצאנז אומר לדוד ה' אורי, ובשינאווע אומרים, ולא המתין לתשובה אלא המשיך ואמר: אני אספר לכם מעשה שהיה. פעם בימי רבי אליהו בעל שם היה גזירה שהמושל לא היו לו בנים, וביקש ליהודים שיתפללו עליו, ואם לאו הוא יכין צו גירוש לכל היהודים. ובא רבי אליהו בעל שם ואמר להפריץ שיהיה לו בן ליי"ב חודש, והבעל שם הקדוש (רבי ישראל בעל שם טוב מייסד החסידות- ש.ש.) סיפר זה המעשה לתלמידים שלו ואמר שאל יחשבו שהיה זה לרבי אליהו בקל. שקודם הלך לצד הקדושה (כדי למשם את הבטחתו לפריץ-ש.ש.) ולא פעל, ואחר כך לצד הטומאה, הסטרא אחרא ולא פעל, עד שפעל על זאת עם הסיטרא אחרא בעצמו. וסיים הבעש"ט בזה הלשון (בתרגום לעברית): אל תחשבו שר' אליהו קיבל (עונש) ששים פולסה דנורא, אבל רצו לאבד אותו מכל נפש רוח ונשמה. ברם, מכיוון שהוא מסר נפשו בשביל יהודים, גזרו בשמים על ביטול שתי תפילות שהוא תיקן לאומרם. אחת: לדוד ה' אורי וישעי ואחת: כגוונא. עד כאן דברי הבעש"ט הקדוש. וסיים ר' שמעון מזעליחוב, דידוע על הרב הקדוש רבי אלימלך (מליז'נסק) שלא אמר כגוונא והרב הקדוש מאפטא לא אמר לדוד ה' אורי וישעי.".

ולסיכום קובע מחבר המאמר: סוף דבר ברור, שמקור המנהג של אמירת לדוד ה' אורי בחודש אלול ותשרי אינו ב"חמדת ימים" כפי שטעו רבים, ובעקבות הזיהוי המוטעה פסלו את קיום המנהג, אלא שהקדימו בזה הספר "שם טוב קטן" (נדפס בשנת תס"ו) בכמה שנים, ולא עוד שר' בנימין בינוש (מחבר הספר הזה) שיסד מנהג זה היה אדם גדול".

מתקן הנשמות

בימים אלה הסתלק לבית עולמו הצדיק הפלאי, שהיה נסתר במשך שנים רבות, הלוא הוא המקובל רבי יהודה זאב ליבוביץ זצוק"ל. יש להניח כי משמשיו בקודש יפרסמו בקרוב ספר על הענק הזה, שיחשוף משהו מהיקף קשריו עם המקובלים האמיתיים, ביניהם הרב המקובל ניצול השואה, רבי יואל הירשפרונג זצ"ל ,ההתכתבויות ביניהם, וכן על החסדים שגמל עם נשמות שבאו אליו לבקש תיקונן. והנה רק טיפה מן הים החושפת את גדולתו של רבי יהודה זאב זצוק"ל: (מתוך יומן של איש אמונו) "כשביקר אצל רבינו כ"ק האדמו"ר מאוז'ורוב שליט"א (ט"ז חשון תש"ס) שוחחו שני הצדיקים בעניינים נשגבים. תוך כדי הדברים הזכיר רבינו דברים שכתב הרה"ק רבי שלמה מראדומסק ה"תפארת שלמה" זיע"א, על הפסוק "והיה ברכה". זאת על פי מעשה שארע בעיר חברון שאתרע מזלם ביום הקדוש וחסר להם עשירי למנין, והגיע אברהם אבינו ע"ה להצטרף עמהם בתפילתם. וזהו "והיה ברכה", שגם לאחר פטירתו מזה העולם יוכל להצטרף למנין ברכה. והרחיב רבינו לדבר בעניין הנשמות המגיעות להתפלל בבית הכנסת, והפליא את השומעים במה שציין בשם צדיקים, שביום הכיפורים מגיעות נשמות מעולם העליון להתפלל בבתי כנסיות כשהן מעוטפות בטליתות. וזו הסיבה שחם בבית הכנסת ביום הקדוש. באחד הימים פנה רבינו למקורבו ששהה במחיצתו ושאל אותו אם אינו מרגיש "עד כמה חם פה היום". הדבר היה בחדרו שבאחד מבתי המדרשות בבני ברק. הסכים אותו מקורב עם רבינו, שאכן אותו היום שרר חום כבד ומעיק באותו מקום. אמר לו רבינו: "בל תסבור ובל תטעה לחשוב, כי מחום השמש התחמם חלל החדר. ולא היא! כי אם מדוחק הנשמות הבאות אלי לקבל את תיקונן". אחד ממקורבי הרב ומאנשיו הנאמנים זקוק היה להיפקד בדבר ישועה ורחמים ומזה זמן רב לחץ על רבינו שייתן לו את ברכתו. אמר לו רבינו מה אתה מבקש ממני, סע לצדיק פלוני המתגורר בדרום הארץ ובקש ממנו ברכה. ענה לו המקורב, כי אצל אותו צדיק יש תור ארוך ממאות ואלפים הבאים להתברך מפיו וקשה להתקבל אצלו בשופי. ורבינו ענה לעומתו: "גם לפה מגיעים אלפים אך אתה אינך רואה אותם". ערב נסיעת מקורבו, רבי אבנר שיחי' לאומן, לציון הקדוש של רבי נחמן מברסלב זיע"א, הוא בא להיפרד מרבינו לשלום. ביקש ממנו רבינו כי יזכיר את שמו על הציון ויאמר לזכותו את התיקון הכללי. אחר כך הוסיף רבינו ואמר כממתיק סוד: "בוא ואשמיעך הסיבה מדוע בציונו של רבי נחמן חם תמיד? משום שתדיר מצויות שם רבבות נשמות המבקשות תיקונן במקום קדוש זה!".

עיצוב ועריכה גרפית:
גיל ויין עיצוב גרפי
טל. 052-7723288
אימייל. gilwein26@012.net.il

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים בדוא"ל: besod@013net.net